

COURSE «BANK AUDITING »

LECTURE #11

**AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS IN
BANKS**

Rizaev N.K. - DSc

«БАНК АУДИТИ» ФАНИ

МАЪРУЗА №11

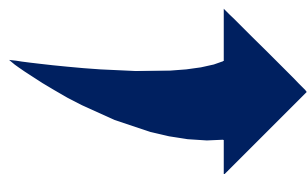
**БАНКЛАРДА МОЛИЯВИЙ
ҲИСОБОТЛАР АУДИТИ**

РИЗАЕВ Н.К – DSc

РЕЖА:

<https://tourquality.uz/press-center/news/1310/>

01

ITEM 01

Банкларда молиявий ҳисобот турлари ва уларни аудитининг аҳамияти

02

ITEM 02

Бухгалтерия балансини аудит қилиш тартиби

03

ITEM 03

Банкларда бошқа молиявий ҳисоботлар аудити

04

ITEM 04

Банкларда молиявий ҳисобот турлари ва уларни аудитининг аҳамияти

Молиявий ҳисоботлар

Банклар молиявий аҳволи ҳақида энг тўлиқ маълумот тақдим этиш учун 1-сонли "Молиявий ҳисоботни тақдим этиш" Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандарти (МҲХС) қўлланилади.

Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандарти асосида тузиладиган ва тақдим этиладиган умумий йўналишдаги молиявий ҳисоботнинг барча шаклларида, шу жумладан банкларда ҳам 1 -сонли БҲХС қўлланилиши шарт.

Молиявий ҳисоботлар

<https://tourquality.uz/press-center/news/1310/>

Жаҳон иқтисодиётида мавжуд бўлган вазият банкларнинг нақадар иқтисодий ҳолатга боғлиқ эканлигини, унда бўлаётган ҳар қандай ўзгариш банклар фаолиятига таъсир этмай қолмаслигини ва аксинча йирик тижорат банкларда бўлган инқирозлар бутун бир давлат иқтисодиётига таъсир кўрсатишини амалиёт исботлаб турибди.

Ушбу ҳолатда, банкларнинг эришаётган натижалари, уларнинг ҳолати ошкора, албатта қонунчилик доирасида акс эттирилиши аҳолининг, инвесторларнинг ишончини ортишига сабаб бўлади.

Банк фаолияти натижалари уларнинг молиявий ҳисобларида ўз аксини топади ва уларнинг тўғри тузилиши ҳамда тақдим

1-сонли БҲҲС: "Умумий йўналишдаги молиявий ҳисобот муайян маълумот олиш учун қўйиладиган алоҳида талабларга жавоб берадиган ҳисоботни талаб этиш имконияти бўлмаган фойдаланувчиларнинг талабларини қондириш учун тайёрланади. У алоҳида тақдим этиладиган ёки оммавий ҳужжатларнинг бир қисмини тақдим этадиган ҳисобот шакллари ўз ичига олади."

Молиявий ҳисоботлар - бу хўжалик бирликларни пул қийматидаги моделларидир.

Гарчи ҳисобот ишларнинг ҳақиқий ҳолатини тўлиқ акс эттира олмаса ҳам (ҳамма нарсани ҳам пул билан ўлчаш мумкин эмас), аммо бунга эришишда бухгалтер томонидан қилинган ҳаракатларнинг энг оқилонаси дир.

Аудитор томонидан қуйидаги ҳисобот шакллари
текширилади:

баланс ёки молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисобот;

фойда ва зарарлар тўғрисидаги ҳисобот;

хусусий капиталдаги ўзгаришлар тўғрисидаги ҳисобот;

пул маблағларнинг оқими тўғрисидаги ҳисобот;

ҳисоб сиёсати ва тушунтириш хатлари.

Ҳисобот даври бўлиб 1 январдан 31 декабргача бўлган календар йил ҳисобланади.

Молиявий ҳисобот банк акционерлари ва таъсисчиларига, Марказий банкга, солиқ идораларига, давлат статистика идораларига, қонунчиликда кўзда тутилган ҳолларда бошқа идораларга тақдим қилинади.

Молиявий ҳисоботлар ҳар чоракда йил бошидан ўсиб боровчи якун билан тузилган ҳолда тақдим қилинади.

Молиявий ҳисоботнинг мақсади банкнинг молиявий аҳволи, фаолияти, молиявий аҳволидаги ўзгаришлар тўғрисидаги ахборотни тақдим этишдан иборат.

Бироқ молиявий ҳисобот иқтисодий қарорлар қабул қилиш учун фойдаланувчиларга зарур бўлган бутун ахборотни ўз ичига олмайди, чунки ҳисобот асосан аввалги воқеаларнинг натижаларини акс эттиради.

Молиявий ҳисобот қуйидагилар учун ҳам ахборотни сақлайди:

инвестиция қарорларини ва кредитлар беришга доир қарорларни қабул қилиш;

банкнинг бўлғуси пул оқимиغا баҳо бериш;

тижорат банкига ишониб топширилган ресурслар муносабати билан унинг ресурсларига, мажбуриятларига баҳо бериш;

банк бошқаруви ишига баҳо бериш.

Молиявий ҳисоботда тақдим қилиниши лозим бўлган ахборот тизими

Молиявий ҳисоботлар

<https://paasnational.com/fwac-hipaa/>

Молиявий ҳисоботлар ўзаро бир - бири билан боғлангандир, чунки улар банк фаолиятига доир бир хил ҳолатларнинг ҳар хил жиҳатларини акс эттиради.

Ҳар бир ҳисобот битта мақсадга хизмат қилмайдиган ва фойдаланувчиларнинг муайян эҳтиёжларини аниқлаш учун зарур бўлган бутун ахборотни бермайди.

Молиявий ҳисоботлар молиявий натижаларни ва бошқа банк операцияларини акс эттиради, уларни молиявий ҳисоботларнинг элементлари деб аталувчи иқтисодий тавсифларига мувофиқ алоҳида моддаларга гуруҳлайди.

Банкнинг молиявий ҳолатини аниқлаш билан бевосита боғлиқ бўлган элементлар

активлар

хусусий капитал

мажбуриятлар

Банкнинг молиявий натижалари кўрсаткичларини аниқлаш билан бевосита боғлиқ бўлган элементлар

даромадлар

харажатлар

Банк молиявий ҳисоботи элементлари

Молиявий ҳисоботлар

<https://mbatime4u.com/sales-department/audit-sales-department/>

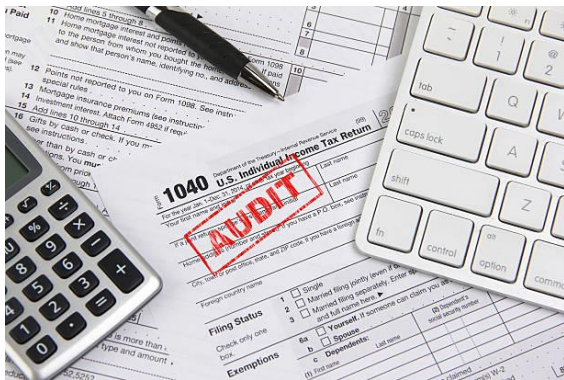
Активлар, хусусий капитал ва мажбуриятлар бухгалтерия балансида банкнинг молиявий ҳолатини аниқлаш билан бевосита боғлиқ бўлган элементларидир.

Даромадлар ва харажатлар фаолият натижалари тўғрисидаги ҳисоботда банкнинг молиявий натижалари кўрсаткичларини аниқлаш билан бевосита боғлиқ бўлган элементларидир.

Пул маблағларининг ҳаракати тўғрисидаги ҳисобот фаолият натижалари ва бухгалтерия баланси элементларидаги ўзгаришлар тўғрисидаги ҳисоботнинг элементларидир.

БАНК БАЛАНСИ

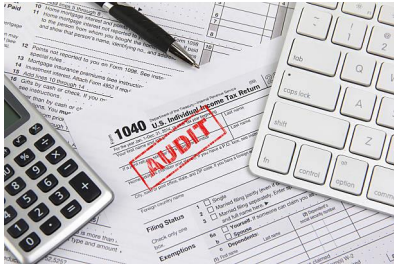

<https://www.bookva.org/should-you-do-your-taxes-yourself-or-hire-a-tax-preparer/>

Бухгалтерия баланси - банк молиявий фаолияти натижаларини кўрсатувчи бухгалтерия ҳисоботининг асосий шаклидир.

Тижорат банкларининг бухгалтерия баланси бу банкнинг молиявий ва моддий маблағларининг пул ифодасида маълум бир санадаги ҳолати ва харакати тўғрисидаги маълумотни ўзида акс эттирувчи махсус жадвалдан иборат.

БАНК БАЛАНСИ

<https://www.bookva.org/show-d-you-do-your-taxes-yourself-or-hire-a-tax-preparer/>

Баланс ёрдамида **аудитор томонидан** банк фаолияти таҳлил қилинади ва назорат олиб борилади. Унда банкнинг ўз маблағлари ва жалб қилинган маблағларининг ҳолати ифодаланади. Банкларда турли мулкчилик шаклларига тегишли бўлган корхона ва ташкилотлардан фарқли равишда баланс ҳар бир иш куни бўйича тузилади. Бундан ташқари ойлик, чораклик ва йиллик ҳисобот баланслари ҳам тузилади

БАНК АУДИТИ:

<https://www.gorsi.ru/services/?type=%D0%90%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%82>

Банкларда аудит текширувларини ўтказиш ҳуқуқини берувчи сертификат уни бериш тўғрисида қарор қабул қилинган кундан бошлаб 15 кун муддат ичида ташкилот директорига аудиторлик ташкилотлари рўйхатини юритиш бўйича давлат китобига имзо қўйдирган ҳолда берилади.

Банкларда аудит текширувларини ўтказиш ҳуқуқини берувчи сертификатни бериш қўйидаги асосларга кўра рад этилиши мумкин:

- банк аудити ўтказиш ҳуқуқини берувчи малака сертификатига эга бўлган 2 та мутахассиснинг йўқлиги;

Баланс икки қисмдан, яъни актив ва пассив қисмлардан иборат. Актив ва пассив томонларнинг ўзаро тенглиги баланс тўғри чиқарилгани - банк иш куни тўлиқ яқунланганлигини билдиради.

Банк балансида қуйидаги тенглик ўринли ҳисобланади:

$$\text{Актив} = \text{Мажбуриятлар} + \text{Капитал}$$

Акционер-тижорат банк «А»
 Баланс
 31 декабр 2021 йил ҳолатига (млн. сўм)

		2020
	Активлар	
1	Нақд пуллар ва уларнинг эквивалентлари	176012
2	Бошқа банклардаги маблағлар	18544
3	Мижозларга берилган соф кредитлар ва аванслар, молиявий лизингни ҳисобга олган ҳолда	290393
4	Инвестицион қимматли қоғозлар, сотиш учун мўлжалланган	16336
5	Солиқ талаблари	571
6	Асосий воситалар	17461
7	Номоддий активлар	1565
8	Бошқа активлар	1964
9	Жами активлар	522846

Мажбуриятлар		
1	Бошқа банкларнинг маблағлари	43795
2	Мижозлар маблағлари	351781
3	Муомалага чиқарилган қарз қимматли қоғозлар	16780
4	Бошқа қарз маблағлари	32504
5	Фойда солиғи бўйича жорий мажбуриятлар	141
6	Бошқа мажбуриятлар	2617
	Жами мажбуриятлар	447618
	Ўз сармояси	
1	Устав капитали	31154
2	Эмиссион даромад	1309
3	Тақсимланмаган фойда	42765
	Жами хусусий капитал	75228
	Жами пассивлар	522846

- **Аудитор томонидан Баланс ҳисоботида қолдиқлар қуйидаги ҳолатлар бўйича текширилади:**

- **1. Активлар**

- **1) 010-сатр "Нақд пуллар"** бўйича қуйидаги ҳисобварақлардаги қолдиқлар суммаси кўрсатилиши лозим:

- - айланма кассадаги нақд пуллар;
- - лимитдан ортиқча нақд пул маблағлари свехлимитные наличные денежные средства;
- - чеклар ва бошқа тўлов ҳужжатлари;
- - банкоматлардаги нақд пуллар.

- **2) 020-сатр "Банкнинг Ўзбекистон Республикаси Марказий банкидан олиниши лозим бўлган суммалари"** бўйича қуйидаги ҳисобварақлардаги қолдиқлар суммаси кўрсатилиши лозим:

- - ЎзРМБдаги вакиллик ҳисобварағидан олиниши лозим бўлган - Ностро;
- - ЎзРМБнинг вакиллик ҳисобварағидан олиниши лозим бўлган - Востро, овердрафт;
- - ЎзР МБдан олиниши лозим бўлган нақд пуллар;
- - ЎзР МБдаги мажбурий захирадан олиниши лозим бўлган суммалар;
- - ЎзР МБдан олиниши лозим бўлган депозитлар;
- - ЎзР МБга берилган кредитлар ва бўнақлар;
- - олиниши лозим бўлган фоизлар.

БАНК ПУЛ МАБЛАҒИ БЎЙИЧА ҲИСОБОТ:

<https://tourquality.uz/press-center/news/1310/>

Пул маблағларининг ҳаракати тўғрисидаги ҳисобот ундан фойдаланувчиларга тижорат банкининг молиявий аҳволидаги ўзгаришларни баҳолашга имкон беради, уларни ҳисобот даврида қанча пул тушгани ва қанча пул чиққани тўғрисидаги ахборот билан таъминлайди.

Пул маблағларининг ҳаракати тўғрисидаги ҳисобот ундан фойдаланувчиларга тижорат банкининг молиявий аҳволидаги ўзгаришларни баҳолашга имкон беради, уларни ҳисобот даврида қанча пул тушгани ва қанча пул чиққани тўғрисидаги ахборот билан таъминлайди.

Бошқа молиявий ҳисоботлар билан бирга фойдаланиш чоғида Пул маблағларининг ҳаракати тўғрисидаги ҳисобот ахборотлари молиявий ҳисоботдан фойдаланувчилар учун тижорат банкининг пул маблағларини ва уларнинг эквивалентларини жалб этиш қобилиятини баҳолашга база бўлиб хизмат қилиши билан фойдалидир.

Пул маблағларининг ҳаракати тўғрисидаги ҳисобот пул тушумлари ва тўловларини учта асосий тоифага ажратади:

операция
фаолияти

инвестиция
фаолияти

молиявий
фаолият

Пул маблағларининг ҳаракати тўғрисидаги ҳисобот - ҳисобот даврида пул маблағи оқимларини батафсил кўрсатувчи кўрсаткичлар йигиндиси.

Операция фаолияти - тижорат банкининг даромад келтирувчи асосий фаолияти, шунингдек субъектнинг инвестиция ва молия фаолиятига оид бўлмаган ўзга хўжалик фаолияти.

Инвестиция фаолияти - пул эквивалентларига киритилмаган узоқ муддатли активлар ва бошқа инвестиция объектларини сотиб олиш ва сотиш.

Молия фаолият - тижорат банкининг фаолияти бўлиб, унинг натижасида ўз маблағи ва қарз маблағлари миқдори ва таркибида ўзгаришлар юз беради.

Молиявий ҳисоботлар

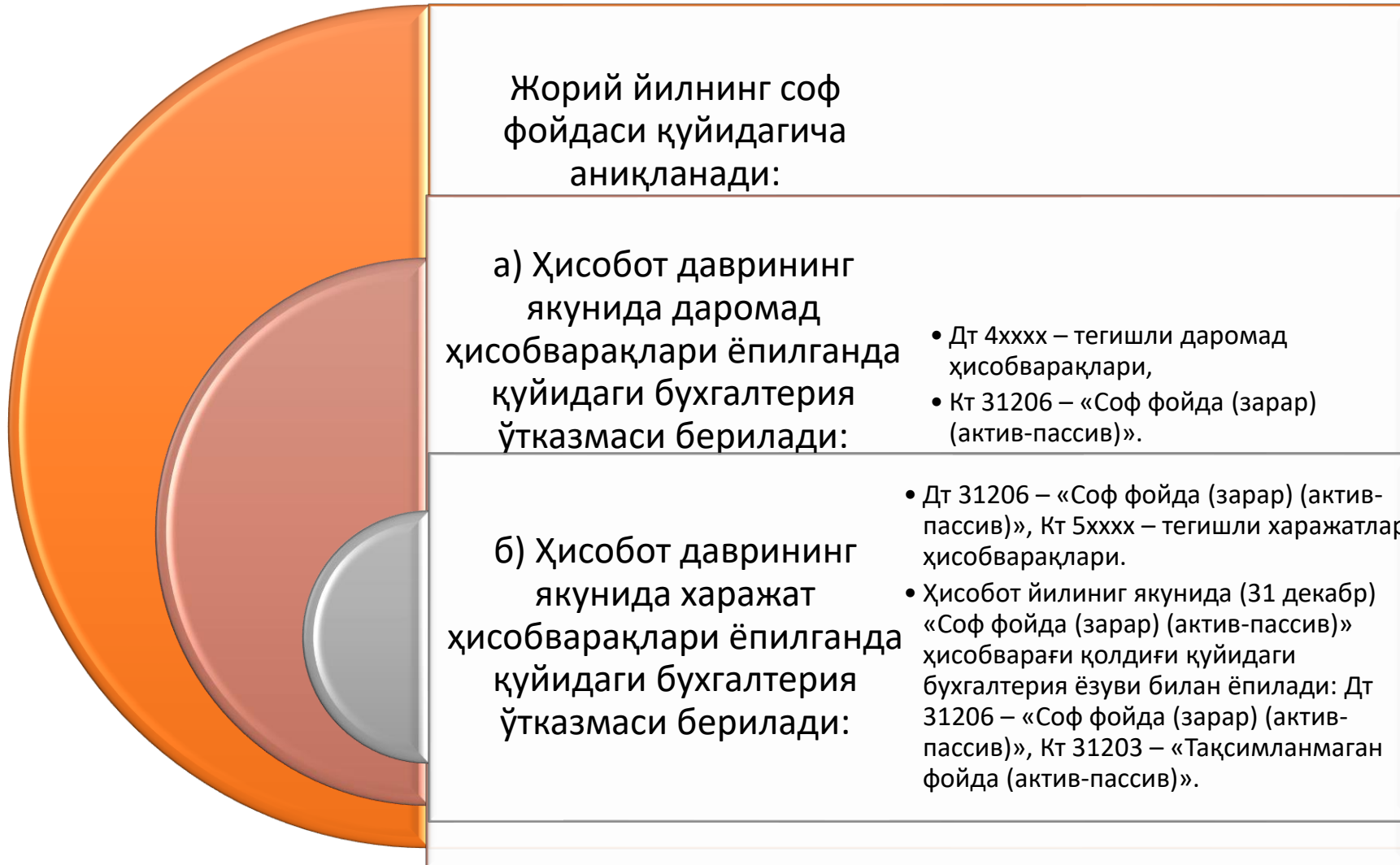
Фойда ва зарарлар тўғрисидаги ҳисобот тижорат банкининг ҳисобот давридаги молиявий фаолиятини кўрсатади ва бу фаолиятнинг турли жиҳатларини тушунишга имкон берадиган усулдан иборат бўлади.

Тижорат банкларининг ўз фаолиятларини олиб боришдан асосий мақсади юқори даромад олишга қаратилган. Бу даромадларни кўпайтириш йўллларини тижорат банклари ўзлари мустақил равишда белгилайдилар

Тижорат банкида «Фойда ва зарарлар тўғрисида»ги ҳисобот шаклида молиявий натижаларни шакллантириш (млн. сўм)

№	Кўрсаткичлар	2019 йил
1	Фоиз даромади	122858
2	Фоизли харажатлар	-63222
3	Соф фоиз даромади	59637
4	Кредитлар бўйича эҳтимолий зарарларни (баҳолаш) қайта тиклаш	-11554
5	Захирани баҳолаш чегириб ташланганидан кейинги соф фоиз даромади	48083
6	Фоизсиз даромад	72723
7	Операцион харажатлар	-107868
8	Даромад (фойда) солиғидан олдинги соф фойда (зарар)	12938
9	Даромад (фойда) солиғини баҳолаш	-1344
10	Соф фойда (зарар)	11594

Хусусий капитал ўзгаришлари

Акциядорлик капиталидаги ўзгаришлар тўғрисидаги ҳисоботни тузиш мақсади бўлиб, хусусий капиталнинг ҳисобот даври бошига ва охирига бўлган ҳолати ва ҳисобот даври мобайнида унинг таркибидаги ўзгартиришлар ҳақидаги ахборотни очиб бериш ҳисобланади.

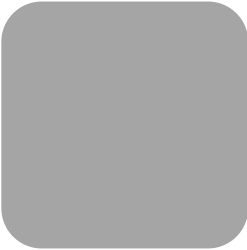
№		Устав сармояс	Қўшилган сармоя	Сотиб олинган акциялар	Жами акционерлик сармояс	Заҳиралар	Тақсимланмаган фойда	Жами ўз сармояс
010	Ўтган йил 1 январь ҳолатига қолдиқ - қайта ҳисоблашдан олдин	19648631		0	19648631	0	8192439	27841070
020	Ҳисобга олишдаги ўзгаришлар самараси, солиқлар чиқариб ташланганида				0			0
030	қайта ҳисобга олгандан кейин	19648631		0	19648631	0	8192439	27841070
040	Даврда пайдо бўлган:				0			0
041	Сотиш учун мавжуд бўлган инвестициялар - адолатли баҳо бўйича соф фойда (зарар), солиқлар чегириб ташланганидан кейин				0			0
042	Асосий воситаларни қайта баҳолаш бўйича заҳира				0			0
050	Суммаларни кўчириш				0			0
051	Сотиш учун мавжуд бўлган инвестициялар - фойда (зарар)га кўчириш, солиқлар чегириб ташланганидан кейин				0			0
052	Асосий воситаларни қайта баҳолаш бўйича заҳирадан кўчириш				0			0

Тижорат банкининг молиявий ҳисоботиغا изоҳлар, ҳисоб-китоблар ва тушунтиришларда:

тижорат банкининг молиявий ҳисоботини тузишда ва унинг ҳисоб сиёсатида танлаб олинган ва қўлланилаётган асос тўғрисидаги ахборот бўлиши лозим

БҲМС талаб қилувчи, ҳеч бир жойда молиявий ҳисоботда кўрсатилмаган ахборотни очиб бериш

молиявий ҳисоботда келтирилмаган, лекин молиявий ҳисоботни аниқ ва тўғри тасаввур этиш учун зарур бўлган қўшимча таҳлилий ахборотни келтириш лозим.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ibragimov A.K., Auditning xalqaro standartlari asosida tijorat banklarida ichki auditning tashkiliy asoslari. O'quv qo'llanma. – T.: Moliya. 2013. – 384 b.
2. Karaliyev T. Fayzullaeva M. Bankovskiy audit.TMI. 2014.
3. Yadgarova M., Qurbonov R. Bank auditi. Darslik. –T.: «IQTISOD-MOLIYA» 2019 y.
4. Tuychiyev A., Qo'ziyev I., Avloqulov A., Sherimbetov I., Avazov I. Audit. Darslik. – T.: “Iqtisod-Moliya”, 2019. – 530 b.
5. [Wally Smieliauskas](#), [Kate Bewley](#). Auditing: An International Approach Hardcover. McGraw-Hill Ryerson; 6 edition. 800 pages. 2014.
6. David O'Regan. International Auditing: Practical Resource Guide 1st Edition, Wiley; 1 edition, 312 pages. 2015.
7. Fayziyev Sh.N., Dusmurov R.D., Karimov A.A., Qo'ziyev I.N., Avlokulov A.Z. Audit. Darslik. –T. OQTISOD-MOLIYA, 2015. -392 b.

ЭЪТИБОРИНГИЗ УЧУН
РАҲМАТ !

